

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет суспільно-гуманітарних наук
Кафедра історії України

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи
Олексій ЖИЛЬЦОВ
«___» _____ 2023 р.

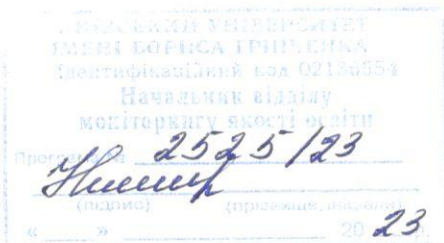
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Місто як центр цивілізаційного розвитку»

для студентів

спеціальності: 032 Історія та археологія
рівня вищої освіти: першого (бакалаврського)
освітньої програми: 032.00.02 Історія та археологія

Київ–2023

Розробник:

Салата Оксана Олексіївна, завідувачка кафедри історичної та громадянської освіти, докторка історичних наук, професорка

Викладач:

Будзар Марина Михайлівна, доцентка кафедри історії України, кандидатка історичних наук, доцентка

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри історії України.
Протокол від 8 лютого 2023 р. № 6.

Завідувач кафедри (Гедьо А.В.)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми 032.00.02 Історія та археологія
08.02 2023р.

Гарант освітньої програми (Саган Г.В.)

Робочу програму перевірено
08.02 2023р.

Заступник декана (Завадський В.М.)

Пролонговано:

на 2023/2024 н. р. (А.В. Гедьо), « 28 » 08 2023р., протокол № 1.
на 20__/20__ н. р. _____ (_____), « _____ » _____ 20__р., протокол № ____.
на 20__/20__ н. р. _____ (_____), « _____ » _____ 20__р., протокол № ____.
на 20__/20__ н. р. _____ (_____), « _____ » _____ 20__р., протокол № ____.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання
	денна
Вид дисципліни	вибіркова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Загальний обсяг кредитів / годин	8 / 236
Курс	2, 3, 4
Семестр	3, 4, 5, 6, 7
Кількість змістових модулів з розподілом:	8
Обсяг кредитів	8
Обсяг годин, в тому числі:	236
Аудиторні	84
Модульний контроль	12
Семестровий контроль	30/30 курсова робота
Самостійна робота	80
Форма семестрового контролю	екзамен

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: розвиток професійної компетентності і пізнавальних здібностей студентів в галузі міської історії, історичної урбаністики, регіональної історії, вивчення методів і технічних прийомів для здійснення зовнішньої і внутрішньої критики історичних джерел; формування професійних основ історика, який володіє сучасними методами джерелознавчого аналізу; комплексне представлення історії міст у контексті загального історичного процесу. Основна увага буде приділена еволюції органів міського врядування, соціально-економічному розвитку міст у контексті історії України та європейської історії.

Завдання:

- ознайомитися з історії міст та містечок;
- визначити роль міст у розвитку цивілізацій;
- оволодіти прийомами та методами пошуку історичної літератури;
- ознайомитися із системою бібліографічних покажчиків і правилами роботи з ними;
- навчити кваліфіковано оформляти бібліографічний апарат історичного дослідження;
- показати нові підходи у вивченні історичної урбаністики;
- сформувати комплекс знань із дисципліни міської історії, історичної урбаністики, професійне, критичне ставлення до історичного джерела та зацікавленість кожного студента в поглибленні знань із історичної урбаністики.

Загальні компетентності навчальної дисципліни:

ЗК 6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності навчальної дисципліни:

СК 6. Здатність реалізовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

3. ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

Програму розраховано на використання її у процесі дистанційного навчання. Практичну реалізацію програми для дистанційного навчання зафіксовано у електронному курсі.

URL: <https://elearning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=24755>.

.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семинари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
2 курс (3 семестр)							
Змістовий модуль 1							
Тема 1. Феномен міста та його роль у розвитку цивілізацій	15	4	4				7
Тема 2. Структура міського середовища	13	2	2	2			7
<i>Модульний контроль</i>	2						
Всього за семестр	30	6	6	2			14
2 курс (4 семестр)							
Змістовий модуль 2							
Тема 3. Роль міст в античному світі	14	2	4				8
Тема 4. Античні міста Північного Причорномор'я	13	2	4	2			5
<i>Модульний контроль</i>	2						
Разом за модуль	29	4	8	2			13
Змістовий модуль 3							
Тема 5. Міста середньовічної Європи	15	4	4				7
Тема 6. Італійські міста-держави та їх вплив у тогочасному світі. Морські міста-республіки.	14	2	2	2			8
<i>Модульний контроль</i>	2						
Разом за модуль	31	6	6	2			15
Всього за семестр	60	10	14	4			28
3 курс (5 семестр)							
Змістовий модуль 4							
Тема 7. Українські міста періоду раннього середньовіччя	14	4	4				6
Тема 8. Київ, Львів та Чернігів у XIII-XVIII ст.	13	2	2	2			7
<i>Модульний контроль</i>	2						
Разом за модуль	29	6	6	2			13
Змістовий модуль 5							
Тема 9. Європейські міста як центри капіталістичного розвитку	13	4	4				5
Тема 10. Міста України у добу	14	4	2				8

капіталізації							
Модульний контроль	2						
Разом за модуль	29	8	6				13
Всього за семестр	58	14	12	2			26
3 курс (6 семестр)							
Змістовий модуль 6							
Тема 11. Тема міста у філософській і соціальній думці XIX ст.	7	2	2				3
Тема 12. Цивілізаційні моделі міського розвитку	10	2	2	2			4
Разом за модуль	17	4	4	2			7
Змістовий модуль 7							
Тема 13. Місто як соціокультурний феномен. Стратегії розвитку міст	9	2	2				5
Модульний контроль	2						
Разом за модуль	11	2	2				5
Семестровий контроль	30						
Всього за семестр	58	6	6	2			12
4 курс (7 семестр)							
Змістовий модуль 8							
Індивідуально - науковий проєкт	30						
Всього за семестр	30						
Усього	236	36	38	10			80

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ I

Тема 1

Феномен міста та його роль у розвитку цивілізацій.

- 1) Давні міста та їхня організаційна структура.
- 2) Формування нових концепцій міст.
- 3) Зміна цивілізаційного статусу міста.

Література: Верменич Ярослава. Історична урбаністика в Україні: теорія містознавства і методика літочислення. Київ: Інститут історії України, 2011. 306 с. Місто як соціокультурне явище історичного процесу. URL: <http://socio.125mb.com/gorod-kak-sotsiokulturnoe-yavlenie.html>. Boutros F., Straf W. Circulation and the City: Essays on Urban Culture. Montréal: McGill-Queen's University Press. 2010. 306 p.

Ключові слова: місто, містечко, концепція міського простору, статус міста.

Тема 2

Структура міського середовища

- 1) Місто характеризується як складний багатоплановий системний організм.
- 2) Поняття та структура міського ландшафту.
- 3) Багатофункціональне середовище міста.

Література: Закон України «Про охорону культурної спадщини». URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D0%BE%D1%85%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%83%20%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D1%81%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B8>. Європейська ландшафтна конвенція. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_154/. Звіряка А. І. До питання виявлення, дослідження, збереження та використання ландшафтних об'єктів культурної спадщини. *Праці Центру пам'яткознавства*. 2014. Вип. 26. С. 25-39. URL.: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pcp_2014_26_5.

Ключові слова: *структура міста, ландшафт, урбанізаційний процес.*

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ II

Тема 3

Роль міст в античному світі

- 1) Особливості полісної системи античних міст.
- 2) Античне місто як політичний та економічний центр.
- 3) Культурний феномен античних міст.

Література: Голованов С. О. Всесвітня історія: навч. посіб. для студентів ВНЗ іст. спец. : у 5 т. / Сергій Олександрович Голованов; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ: Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2017. Т. 1: Історія стародавнього світу. 2017. 471 с.; Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу: Підручник. К.: Либідь, 2000. 592 с. 10.

Ключові слова: *поліс, соціокультурний розвиток, міський простір.*

Тема 4

Античні міста Північного Причорномор'я

- 1) Грецька колонізація Північного Причорномор'я VIII-VI ст. до н.е.
- 2) Державно-політичний устрій.
- 3) Міста Північного Причорномор'я.

Література: Ольговський С.Я. Давньогрецькі міста-колонії Північного Причорномор'я: навчальний посібник. К.: КНУКіМ, 2007. Верменич Ярослава. Історична урбаністика в Україні: теорія містознавства і методика літочислення. Київ: Інститут історії України, 2011. 306 с.

Ключові слова: *місто-держави, колонізація, патриціат, громадяни.*

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ III

Тема 5

Міста середньовічної Європи

- 1) Виникнення міста і його статус.
- 2) Міста Середньовічної Європи X—XV ст. – економічні та політичні центри.
- 3) Професійні об'єднання середньовічних майстрів.

Література: Балух В., Коцур В. Історія середніх віків: У 2-х т. Т. 1. Раннє Середньовіччя: курс лекцій. Чернівці: ТОВ “Видавництво “Наші книги”, 2009. 496 с.; Балух В., Коцур В. Історія середніх віків: У 2-х т. Т. 2. Високе і пізнє Середньовіччя: курс лекцій. Чернівці: ТОВ “Видавництво “Наші книги”, 2010. 616 с.; Балух В. Візантиністка: курс лекцій. Чернівці: Книги, 2006. 606 с.; Бродель Ф. Місто як таке // В кн.: Бродель Ф. «Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV—XVIII ст.», т. 1, с. 414–440. URL: <https://toloka.to/t56581>. Крижановська О., Крижановський О. Історія середніх віків: Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій. К.: Либідь, 2006. 368 с.

Ключові слова: *статус міста, цехи, регіональний центр, собор.*

Тема 6

Італійські міста-держави.

- 1) Італійські держави в XI-XV століттях.
- 2) Італійські держави в XIV-XV століттях.
- 3) Папська область.

Література: Конопльова О. В. Мистецтво, архітектура та містобудування Західної Європи доби Відродження. Х. : ХНАМГ, 2013. 162; Еко У. Історія Європейської цивілізації. Собори. Лицарі. Міста. 2018. 672 с.

Ключові слова: *олігархія, дож, чомпі, генуезець, міто-держава, місто-республіка.*

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ IV

Тема 7

Українські міста періоду раннього середньовіччя

- 1) Роль Києва у формуванні української державності.
- 2) Чернігів як політичний та релігійний центр.
- 3) Переяслав у геополітичному житті Київської Русі.

Література: Фігурний Ю. Київ – головний державотворчий центр України, осердя формування і становлення національного війська (від княжих часів до сьогодення) // Українознавство. К., 2003. №2–3. С. 261–270. Котляр М.Ф. З історії міського самоврядування на Русі. *Український історичний журнал*. 2016. № 1. С. 4–20.; Котляр М.Ф. Галицько-Волинське князівство : справочное издание // Україна в міжнародних відносинах : Енциклопедичний словник- довідник / Відп. ред. М.М. Варварцев. - К.: Ін-т історії України НАН України, 2009. - Вип. 1: Предметно-тематична частина: А - Г. -

С. 159-161.

Ключові слова: столиця, геополітика, суспільно-політичний, релігійний центр.

Тема 8

Київ, Львів та Чернігів Київ у XIII-XVII ст.

- 1) Київ як один із політичних центрів Великого князівства Литовського та Речі Посполитої
- 2) Львів – місто європейських традицій.
- 3) Чернігів у XIII-XVIII ст.

Література: Івакін Г. Історичний розвиток Києва XIII – середини XVI ст. (історико-топографічні нариси). Київ, 1996. 272 с.; Історія міста Києва з найдавніших часів до 1861 року. Наук.-допом. біблі-огр. покажчик у виданнях XVII ст. – 2000 р.: Т. I. Кн. 1. / Укладач Н. Дехтярьова. Київ: Інститут історії України, 2007. 412 с.; Білоус Наталія. Київ наприкінці XV– у першій половині XVII століття. Міська влада і самоврядування. Київ: Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. 360 с.; Долинська М. Львів. Простір на тлі мешканців. Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2015. 168 с.; Заяць Орест. Громадяни Львова XIV-XVIII ст.: правовий статус, склад, походження. Київ-Львів, 2012. 612 с.; Леп'явко С. Чернігів у середині XIII – середині XVII ст.// Сіверянський літопис. 2007. № 1.– С. 40-54; Галушко О. Магдебурзьке право в Чернігові// Сіверянський літопис. 1995. № 6 С. 98-99. Пиріг П. Чернігів у середині – другій половині XVII століття// Сіверянський літопис. 2014. № 4. С.23-47.

Ключові слова: магдебурзьке право, міщани, самоврядування, правовий статус міста.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ V

Тема 9

Європейські міста як центри капіталістичного розвитку

- 1) Генезис індустріального міста. Класифікації міст епохи капіталізму.
- 2) Колоніальне місто.
- 3) Глобальні проблеми індустріальних міст.

Література: Верменич Ярослава. Історична урбаністика в Україні: теорія містознавства і методика літочислення. Київ: Інститут історії України, 2011. 306 с. Історія світової культури: Навч. посіб. / Керівник авт. колективу Л. Т. Левчук. К.: Центр учбової літератури, 2010. 400 с. Mumford L. The Culture of Cities. A Harvest/HBJ Book, 1972. 586 p. Stevenson D. Cities and Urban Cultures. Open University Press, 2003. 164 p.

Ключові слова: генезис міста, колоніальне місто, індустріальне місто.

Тема 10

Міста України у добу капіталізації

- 1) Місто і село в Україні в другій половині XIX ст.
- 2) Процес урбанізації в Україні.
- 3) Українські міста як центри соціокультурного розвитку.

Література: Місто і село в Україні в другій половині XIX століття: життя в пореформену добу. Електронний ресурс: <https://mozok.click/934-msto-selo-v-ukrayin-v-drugy-polovin-xix-stolttya-zhittya-v-poreformenu-dobu.html>; Надибська С.Б. Соціально-економічний розвиток міст Південної України в 1861–1900 рр. (за матеріалами Херсонської та Катеринославської губерній). Дисертація. – Одеса, 2005.– С.171; Нікітін Ю.О. Зміни в становищі сільського й міського населення Київської та Чернігівської губерній після селянської і міської реформ 60-70 років XIX ст. Дисертація. – К., 2004. – С. 51-97; Лінднер Р. Підприємці і місто в Україні, 1860-1914 рр. (Індустріалізація і соціальна комунікація на Півдні Російської імперії) / За ред. О.М. Доніка. Київ-Донецьк, 2008. –С.19; Константинова В.М. Урбанізація: південноукраїнський вимір (1861-1904 роки).– Запоріжжя, 2010. С.251-275.

Ключові слова: *капіталізм, промисловий переворот, індустріалізація, урбанізація.*

Тема 11

Тема міста у філософській і соціальній думці XIX ст.

- 1) Філософія архітектури міста XIX ст.
- 2) Образ міста в філософській думці XIX ст.
- 3) Повсякденне життя міського населення європейських міст.

Література: Чернов М.Л. Урбанізм як предмет соціально-філософського аналізу. Мультиверсум. Філософський альманах. - К.: Центр духовної культури. 2005. № 51.; Возняк Т. Феномен міста // Бібліотека журналу "І". Львів, 2009. С. 3–231.; Українська культура: цивілізаційний вимір / Калакура С. Я., Рафальський О. О., Юрій М. Ф. – Київ : ІПЕНД ім. І. Ф. Кураса. 2015. С. 442-453

Ключові слова: *регіональний центр, органи влади.*

Тема 12

Цивілізаційні моделі міського розвитку

- 1) Місто у життєвому просторі людини.
- 2) Філософія міста в українських реаліях.
- 3) Місто і міський простір.

Література:

1. Верменич Ярослава. Історична урбаністика в Україні: теорія містознавства і методика літочислення. Київ: Інститут історії України, 2011. 306 с.
2. Возняк Т. Феномен міста. Львів: «І», 2009. 290 с.

Ключові слова: *цивілізація, культура, місто, міське середовище.*

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ VII

Тема 13

Місто як соціокультурний феномен. Стратегії розвитку міст.

- 1) Ментальна та віртуальна карта міста.
- 2) Усна історія міста та її джерела.
- 3) Історія українських міст відображена в історичних джерелах.

Література: У пошуках власного голосу: Усна історія як теорія, метод та джерело. зб. наук. ст. / за ред. Г. Г. Грінченко, н. Ханенко-Фрізен. Харків : ПП «торГсін ПЛЮс», 2010. Бенч Н. Повсякденне життя мешканців Львова у роки Першої світової війни(1914–1917 рр.). URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/19288/1/29-Bench-94-97.pdf>; Боднар Г. Щоденне життя міста очима переселенців із сіл (50–80-ті роки ХХ ст.). - Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. – 340 с.; Мазур О., Патер І. Львів у роки Першої світової війни // Історичні нариси. – Львів, 1996. – 315 с.; Мазур О. Міське населення Східної Галичини у воєнному лихолітті 1914-1918рр. // Україна культурна спадщина національна свідомість, державність. – Випуск 16. Львів, 2008. – 682 с., іл.; Культурне та побутове життя киян (1941–1943 рр.) // Київ очима ворога: дослідження, документи свідчення. – К., 2012. – С. 29–37.

Ключові слова: ментальна карта міста, віртуальна карта міста, усна історія, муніципалітет.

6. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	2 курс						3 курс						4 курс			
		3 семестр		4 семестр				5 семестр			6 семестр						
		Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4		Модуль 5		Модуль 6		Модуль 7		Модуль 8	
		кількість одиниць максимальна кількість балів	кількість одиниць максимальна кількість балів	кількість одиниць максимальна кількість балів	кількість одиниць максимальна кількість балів	кількість одиниць максимальна кількість балів	кількість одиниць максимальна кількість балів	кількість одиниць максимальна кількість балів	кількість одиниць максимальна кількість балів	кількість одиниць максимальна кількість балів	кількість одиниць максимальна кількість балів	кількість одиниць максимальна кількість балів	кількість одиниць максимальна кількість балів	кількість одиниць максимальна кількість балів	кількість одиниць максимальна кількість балів	кількість одиниць максимальна кількість балів	кількість одиниць максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	3	3	2	2	3	3	3	3	4	4	2	2	1	1	-	-
Відвідування семінарських занять	1	3	3	4	4	3	3	3	3	3	3	2	2	1	1	-	-
Відвідування практичних занять	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	1	1	-	-	-	-
Робота на семінарському занятті	10	3	30	4	40	3	30	3	30	3	30	2	20	1	10	-	-
Робота на практичному занятті	10	1	10	1	10	1	10	1	10	-	-	1	10	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10	2	10	2	10	2	10	2	10	2	10	1	5	-	-
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25	1	25	-	-	1	25	-	-
Індивідуально - науковий проєкт	100															1	100
Разом		-	82	-	92	-	82	-	82	-	72	-	45	-	42	-	100
Максим. к-сть балів: 497																100	
Розрахунок коефіцієнта: 60:497=0,120																100:100= 1	

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Самостійна робота студентів:

Опрацювання текстів з дисципліни шляхом складання проблемного плану роботи, визначення концептуальної ваги твору, авторської ідеї, цитування тексту.

№ з/п	Автор, назва, форма роботи	Кількість годин	Кількість балів
1.	Мамфорд Л. Що таке місто. <i>Анатомія міста. Урбаністичні студії. Вип 1.</i> С. 10–15. URL: https://ua.boell.org/product-series/urbanistichni-studiyi .	14	10
2.	Скржинська М.В. Релігійні ритуали в античних державах Північного Причорномор'я. <i>Український історичний журнал.</i> 2010. № 3. С. 127-141.	13	10
3.	Бродель Ф. Місто як таке // В кн.: Бродель Ф. «Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV–XVIII ст.», т. 1, с. 414–440. URL: https://toloka.to/t56581 .	15	10
4.	Ричка В. З історії міського (само)управління Київської Русі. <i>Український історичний журнал.</i> 2021. Число 2. С. 4-18.	13	10
5.	Білоус Н. Приватні міста Київського воєводства в першій половині XVII ст.: кількість, особливості розвитку та функціонування. <i>Україна в Центральній-Східній Європі.</i> 2015. Вип. 15. С. 125–164.	13	10
6.	Водотика Т. Міські соціальні фронтири у Наддніпрянській Україні в другій половині XIX – на початку XX ст. <i>Регіональна історія України.</i> 2015. Вип. 9. С. 263–276.	7	10
7.	Стеблецька Ю. Стадії еволюції просторового розвитку міста. <i>Вісник Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка.</i> 2016. Вип. 2(65). Серія: Географія. С. 61-66.	5	5
Разом:		80	65

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Модульний контроль проводиться у письмовій формі. Студенти отримують два теоретичних питання з тем поточного модуля для відповіді.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

Формою семестрового контролю є екзамен.

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю.

1. Роль міста на різних стадіях суспільного розвитку.
2. Місто як репрезентація історичної епохи.
3. Особливості полісної системи античних міст.
4. Античне місто як політичний та економічний центр.
5. Культурний феномен античних міст.

6. Грецька колонізація Північного Причорномор'я VIII-VI ст. до н.е.
7. Державно-політичний устрій.
8. Міста Північного Причорномор'я.
9. Місто характеризується як складний багатоплановий системний організм.
10. Поняття та структура міського ландшафту.
11. Багатофункціональне середовище міста.
12. Виникнення міста і його статус.
13. Міста Середньовічної Європи X—XV ст. – економічні та політичні центри.
14. Професійні об'єднання середньовічних майстрів.
15. Роль Києва у формуванні української державності.
16. Чернігів як політичний та релігійний центр.
17. Переяслав у геополітичному житті Київської Русі.
18. Київ як один із політичних центрів Великого князівства Литовського та Речі

Посполитої

19. Львів – місто європейських традицій.
20. Чернігів у XIII-XVIII ст.
21. Місто і село в Україні в другій половині XIX ст.
22. Процес урбанізації в Україні.
23. Українські міста як центри соціокультурного розвитку.
24. Ментальна та віртуальна карта міста.
25. Усна історія міста та її джерела.
26. Історія українських міст відображена в історичних джерелах.
27. Стратегія розвитку м. Києва.
28. Генеральні плани і районні планування у системі управління міським

розвитком

29. Соціальний розвиток міст.
30. Структура ментального простору міста.
31. Ментальний образ міст (Києва, Львова, Харкова, Одеси, Чернівці).
32. Колективні образи міст.
33. Культурні індустрії в сучасному місті.
34. Креативна економіка в містах.
35. Місто і міський простір.
36. Місто і ринкове господарство.
37. Ослаблення і згасання обцинних форм колективного життя в міських умовах.
38. Міщанин як людський тип.
39. Місто й урбанізм.
40. Інтелектуальна історія міста.
41. Місто і повсякденність.
42. Креативні індустрії і креативне місто.
43. Місто і інтелектуалізм.
44. Міська екологія.
45. Місто як «мозаїка світів».
46. Місто і глобалізація.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТКА ДИСЦИПЛІНИ

Теми	Т. 1	Т. 2	Т. 3	Т. 4	Т. 5	Т. 6	Т. 7	Т. 8	Т. 9	Т. 10	Т. 11	Т. 12	Т. 13	Т. 14
Лекції (теми, бали)	Л.1 (2 б.)	Л.2 (1 б.)	Л.3 (1 б.)	Л.4 (1 б.)	Л.5 (2 б.)	Л.6 (1 б.)	Л.7 (2 б.)	Л.8 (1 б.)	Л.9 (2 б.)	Л.10 (2 б.)	Л.11 (1 б.)	Л.12 (1 б.)	Л.13 (1 б.)	
Семінарські заняття (теми, бали)	С.1 (22 б.)	С.2 (11 б.)	С.3 (22 б.)	С.4 (22 б.)	С.5 (22 б.)	С.6 (11 б.)	С.7 (22 б.)	С.8 (11 б.)	С.9 (22 б.)	С.10 (11 б.)		С.11 (11 б.)	С.12 (11 б.)	
Практичні заняття (теми, бали)		Пр.1 (11 б.)		Пр.2 (11 б.)		Пр.3 (11 б.)		Пр.4 (11 б.)				Пр.5 (11 б.)		
Самостійна робота	СР до Т1 (5 б.)	СР до Т2 (5 б.)	СР до Т3 (5 б.)	СР до Т4 (5 б.)	СР до Т5 (5 б.)	СР до Т6 (5 б.)	СР до Т7 (5 б.)	СР до Т8 (5 б.)	СР до Т9 (5 б.)	СР до Т10 (5 б.)	СР до Т11 (5 б.)	СР до Т12 (5 б.)	СР до Т13 (5 б.)	
Курсова робота														ІНП до Т1 (100 б.)
Поточний контроль (вид, бали)	МКР (25 балів)		МКР (25 балів)		МКР (25 балів)		МКР (25 балів)		МКР (25 балів)		-		МКР (25 балів)	-
Семестровий контроль	Екзамен (40 балів)													

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

А) Основні:

1. Беломесяцев А.Б. Філософські основи архітектури. К. : ПСМ АМУ, 2005. 488 с.
2. Верменич Ярослава. Історична урбаністика в Україні: теорія містознавства і методика літочислення. Київ: Інститут історії України, 2011. 306 с.
3. Бродель Ф. Місто як таке // В кн.: Бродель Ф. «Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV–XVIII ст.», т. 1, с. 414–440. URL: <https://toloka.to/t56581>.
4. Заяць О. Громадяни Львова XIV-XVIII ст.: правовий статус, склад, походження. Київ-Львів, 2012. 612 с.
5. Капраль Мирон. Національні громади Львова XVI-XVIII ст. (соціально-правові взаємини). Львів: Піраміда, 2003. 440 с.
6. Компан Олена. Міста України в другій половині XVII ст. Київ: Видавництво Академії наук Української РСР, 1963. 390 с.
7. Кулаковський П. Чернігово-Сіверщина у складі Речі Посполитої (1618 – 1648). К. : Темпора, 2006. 495 с.
8. Місто як соціокультурне явище історичного процесу. URL: <http://socio.125mb.com/gorod-kak-sotsiokulturnoe-yavlenie.html>.
9. Boutros F., Straf W. Circulation and the City: Essays on Urban Culture. Montréal: McGill-Queen's University Press. – 2010. – 306 p.
- 11 Mumford L. The Culture of Cities. A Harvest/HBJ Book, 1972. 586 p.
12. Stevenson D. Cities and Urban Cultures. Open University Press, 2003. 164 p.

Б) Додаткові:

1. Антонович В. Исследование о городах Юго-Западного края / Монографии по истории Западной и Юго-Западной России. К. : Типография Е.Я. Федотова, 1885. Т. 1.
2. Архітектура Львова: Час і стилі. XIII-XXI ст. / упоряд. Ю. О. Бірюльов. Львів : Центр Європи, 2008. 720 с.
3. Асєєв Ю. С. Архітектура Київської Русі. К. : Вид-во «Будівельник», 1969. 192 с.
4. Багалій Д. Магдебурзьке право на Лівобічній Україні. *Розвідки про міста і міщанство на Україні-Руси в XV – XVIII в.* Львів : Друкарня Наукового Товариства імені Шевченка, 1904. Ч. 2. – С. 386–442.
5. Білоус Н. Київ наприкінці XV – у першій половині XVII століття. Міська влада і самоврядування. К. : Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. 360 с.
6. Білоус Н. Магдебурзьке право в Центрально-Східній Європі у світлі нових досліджень німецьких істориків. *Україна в Центрально-Східній Європі.* 2013. Вип. 12–13. С. 449–453.
7. Білоус Н. Приватні міста Київського воєводства в першій половині XVII ст.: кількість, особливості розвитку та функціонування. *Україна в Центрально-Східній Європі.* 2015. Вип. 15. С. 125–164.
8. Вебер М. Господарство і суспільство як загальні поняття // Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика; Перекл. з нім., післям. та комент. О. Погорілого. Київ, 1998. С. 67-82. <http://litopys.org.ua/weber/wbs.htm>.
9. Возняк Т. Феномен міста. Львів, 2009.

10. Волошин Юрій. Козаки і посполиті. Міська спільнота Полтави другої половини XVIII століття. Київ: К.І.С., 2016. 356 с.
11. Галушко О. Магдебурзьке право в Чернігові. *Сіверянський літопис*. 1995. № 6. С. 98–99.
12. Гамбург Л. Магістратські та ратушні суди у самоврядуванні міст України Гетьманщини XVII – XVIII століть. *Право України*. 2000. № 4. С. 110–132.
13. Долинська М. Львів. Простір на тлі мешканців. Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2015. 168 с.
14. Доманова Г. Чернігівський магістрат: генеза, структура, функції (друга половина XVII – XVIII ст.). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук.– Чернігів, 2007. 20 с.
15. Івакін Гліб. Історичний розвиток Києва XIII – середини XVI ст. (історико-топографічні нариси). Київ, 1996. 272 с.
16. Історичні архітектурно-містобудівні комплекси: наукові методи дослідження: навчальний посібник / Г. П. Петришин, У. І. Іваночко, Ю. В. Ідак та ін; за ред. Г. П. Петришин. Львів: Львівська політехніка, 2006. 212 с.
17. Історія міста Києва з найдавніших часів до 1861 року. Т. I. Кн. 1. / Укладач Н. Дехтярьова. Київ: Інститут історії України, 2007. 412 с.
18. Історія української культури у п'яти томах. Т. 2: Українська культура XIII – першої половини XVII століть). Київ: Наукова думка, 2001. URL: <http://litopys.org.ua/istkult2/ikult2.htm>).
19. Кісіль І. Поширення магдебурзького права містам Лівобережної України (кінець XVI – перша половина XVII століття). *Етнічна історія народів Європи*. 2005. Вип. 19. С. 51–56.
20. Константинова В.М. Урбанізація: південноукраїнський вимір (1861-1904 роки).
21. Котляр М.Ф. З історії міського самоврядування на Русі. *Український історичний журнал*. 2016. № 1. С. 4–20.
22. Крип'якевич Ін. Русини-власителі у Львові в першій пол. XVI в. Науковий збірник присвячений професорові Михайлові Грушевському учениками і прихильниками. Львів, 1906. С. 219–236.
23. Лейпцизька Хартія «Міста Європи на шляху сталого розвитку». URL: <http://www.auc.org.ua/novyna/leypcyzka-hartiya-mista->
24. Лендрі Ч. Креативне місто. URL: <http://www.twirpx.com/file/1493250/>.
25. Леп'явко С. Чернігів у середині XIII – середині XVII ст. *Сіверянський літопис*. 2007. № 1. С. 40–54.
26. Леп'явко С. А. Чернігів - європейське місто. Чернігів: Вид. Лозовий В. М., 2010. 55 с. : іл. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001922>
27. Лінднер Р. Підприємці і місто в Україні, 1860-1914 рр. (Індустріалізація і соціальна комунікація на Півдні Російської імперії) / За ред. О. М. Доніка. Київ. 256 с.
28. Мамфорд Л. Що таке місто. *Анатомія міста. Урбаністичні студії*. Вип. 1. С. 10–15. URL: <https://ua.boell.org/product-series/urbanistischni-studiyi>
29. Мельник А. Ф., Монастирський Г. Л. Управління розвитком муніципальних утворень : теорія, методологія, практика. - Тернопіль : Економічна думка, 2007. 476 с.
30. Місто і село в Україні в другій половині XIX століття: життя в пореформену добу. URL: <https://mozok.click/934-msto-selo-v-ukrayin-v-drugy-polovin-xix-stolttya-zhittya-v-poreformenu-dobu.html>;

31. Місто. Культура. Цивілізація: матеріали VI міжнар. наук.-теорет. Інтернет- конф., Харків, квітень 2016 р. / [редкол. : В. Ф. Харченко (відпов. ред.) та ін.]; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова, 2016. 310 с.
32. Надибська С.Б. Соціально-економічний розвиток міст Південної України в 1861–1900 рр. (за матеріалами Херсонської та Катеринославської губерній). Дисертація. – Одеса, 2005. – С.171
33. Нікітін Ю.О. Зміни в становищі сільського й міського населення Київської та Чернігівської губерній після селянської і міської реформ 60-70 років XIX ст. К., 2004. 22 с.
34. Ольговський С.Я. Давньогрецькі міста-колонії Північного Причорномор'я: навчальний посібник. К.: КНУКіМ, 2007. 149 с.
35. Пиріг П. Чернігів у середині – другій половині XVII століття// *Сіверянський літопис*. 2014. № 4. С.23–47.
36. Ростовська О. Суспільно-політичне становище Ніжина в XVIII ст. *Ніжинська старовина*. 2007. Вип. 3 (6). –С. 25–30.
37. Ремешило-Рибчинська О. І. Історія архітектури. Навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. 224 с.
38. Ричка В. М. «Київ – Другий Єрусалим» (з історії політичної думки та ідеології середньовічної Русі). К. : Інститут історії України НАН України, 2005. 243 с. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=7BM-EQcAAAAJ&citation_for_view=7BM-EQcAAAAJ:u-x6o8ySG0sC.
39. Ричка В. З історії міського (само)управління Київської Русі. *Український історичний журнал*. 2021. Число 2. С. 4-18
40. Сердюк Ігор. Полкових городів обивателі: історико-демографічна характеристика міського населення Гетьманщини другої половини XVIII ст. Полтава: АСМІ, 2011. 304 с.
41. Умберто Е. Історія Європейської цивілізації. Собори. Лицарі. Міста. 2018. 672 с.
42. Фігурний Ю. Київ – головний державотворчий центр України, осердя формування і становлення національного війська (від княжих часів до сьогодення). *Українознавство*. 2003. №2–3. С. 261– 70.
43. Швидько Г. К. Універсали гетьманів як джерело з історії українських міст. *Сіверянський літопис*. 1997. № 3. С. 42–46.